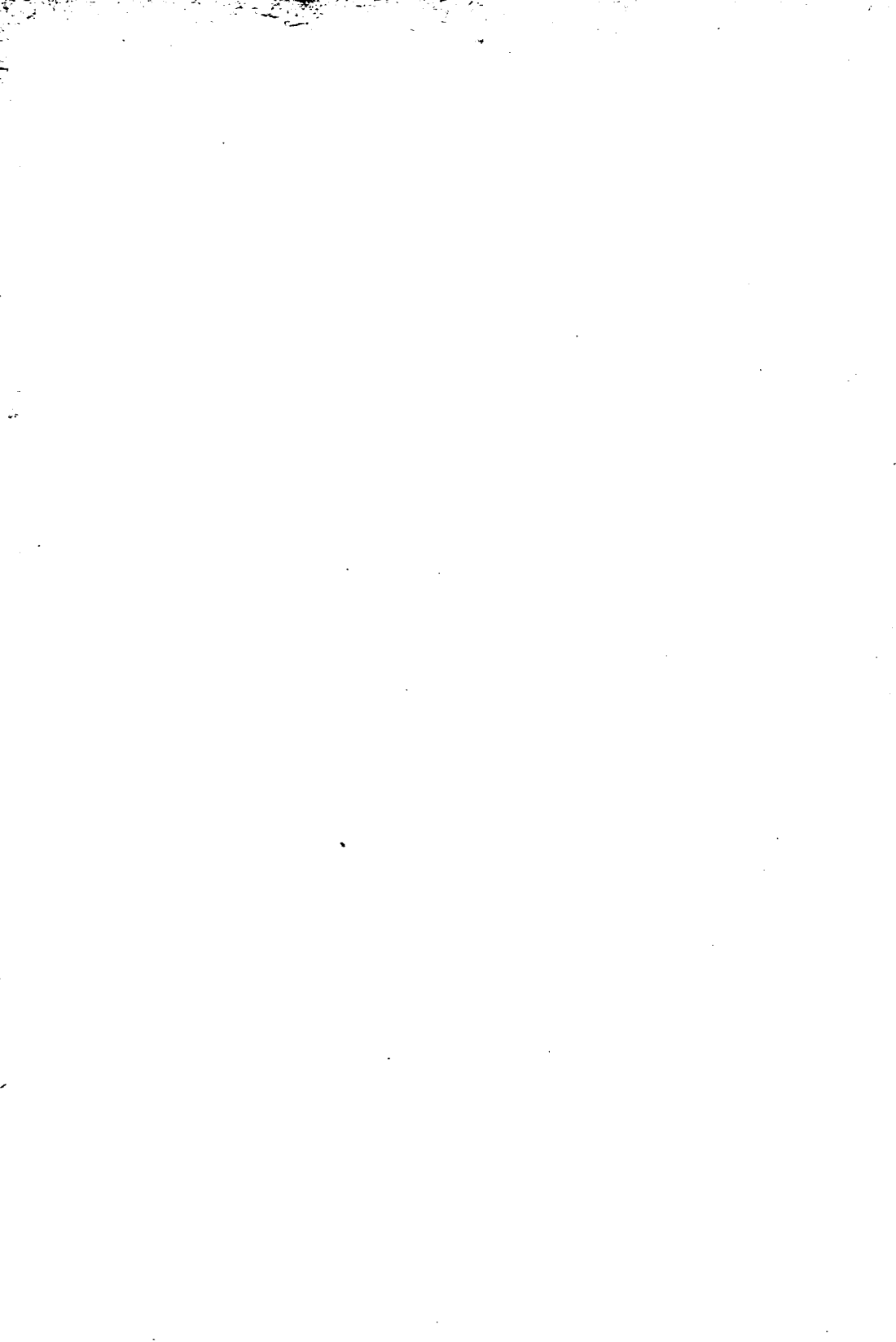

AZ IDEGEN NYELVI KÉPZÉS HELYZETE A KISÉRLETI EGYSÉGES ALAPU
KÖZÉPISKOLAI KÉPZÉSBN

Laszlavik Éva

1. Az idegen nyelvek tanulásának helye és szerepe a kísérleti képzésben

A JATE Pedagógiai Tanszéke által irányított, első szakaszában egységes /integrált/, második szakaszában differenciált képzést adó középiskolai kísérlet 1979-ben kezdődött, s jelenleg 9 középiskola bevonásával folyik. /A 9 iskolából 5 szakközépiskola, 3 gimnázium és 1 gimnázium és szakközépiskola./

A kísérlet kezdettől fogva rendkívüli jelentőséget tulajdonított annak, hogy a jelenlegi gimnáziumi képzés által képviselt általános műveltség értékei az I.-II. osztály integrált szakaszában a lehetőségekhez mérten maximálisan érvényesüljenek. Ez a jelenlegi szakközépiskolai képzéshez viszonyítva nem csupán azt jelenti, hogy a tanulók emeltebb szintű /a közismereti tantárgyakban a gimnáziumi anyagot biztosító/ általános képzésben, valamint - e mellett - műszaki elméleti és gyakorlati képzésben részesülnek, hanem azt is, hogy lehetőségük van két idegen nyelv alapjainak elsajátítására, valamint arra, hogy a második idegen nyelv tanulását - szabadon választva - a III. és IV. osztályban tovább folytathassák. Közismert, hogy a második idegen nyelv tanulásának a szakközépiskolában semmiféle újkori előzményei, hagyományai nincsenek, következésképp kialakult gyakorlata sem létezett az első kísérleti évfolyamok beindításának időszakában. Oktatáspolitikai szempontból azonban igen jelentősnek ítéljük azt a tényt, hogy a leendő műszaki képzéskaderek anyanyelvi és idegen nyelvi kulturáltsága a jelenleginél jóval magasabb legyen.

a/ A kísérleti tanterv előírásai

A JATE Pedagógiai Tanszékének Ágoston György professzor elvi irányításával 1979-ben kiadott "A távlati iskolarendszerrel kapcsolatos szakközépiskolai-gimnáziumi kísérlet nevelési és oktatási terve" részletes tantervi tájékoztatót ad az első és a második idegen nyelv szaktanárainak a kísérleti osztályokban folyó nyelvi képzésre vonatkozóan. A kísérleti tanterv - a III.-IV. osztályok vonatkozásában - a gimnáziumi és szakközépiskolai ágazat idegen nyelvi képzésére vonatkozóan differenciált előírásokat és javaslatokat tartalmaz. Az I.-II. évfolyam integrált szakaszában természetesen a beszédértés és beszédkézség fejlesztése az elsődleges cél, míg a szakközépiskolai ágazaton III.-IV. osztályban a szövegértés és a magyarra való fordítás kap hangsúlyt. A gimnáziumi ágazaton - természetesen - a szövegértés mellett a fogalmazási és fordítási képességek fejlesztése hangsúlyosabb.

b/ A kísérleti tanterv vonatkozó részeinek összehasonlítása a normál gimnáziumi és szakközépiskolai tantervvel

Nagyon is érthető a kísérleti tanterv differenciált követelményrendszere /gimnáziumi és szakközépiskolai ágazatokra bontva/, hiszen a kísérleti osztályok - különösen az indulás időszakában - jóval magasabb heti óraszámban dolgoztak, mint a normál gimnáziumi osztály tanulói, s nyelvi képzésük célja is némileg más, mint a gimnáziumi tanulóké. Itt ugyanis az I.-II. osztály integrált, egységes szakaszában a második, differenciált képzést adó szakaszra kell előkészíteni a tanulókat, mégpedig úgy, hogy azok a II. osztály befejezése után tanulmányi irányváltoztatásra is képesek legyenek, azaz tanulmányaikat gimnáziumban vagy más szakközépiskolában legyenek képesek folytatni. Két idegen nyelv alápfoku elsajátítása az I.-II. évfolyamon már csak emiatt is rendkívül lényeges az oktatáspolitikai szempont mellett.

A kísérleti tanterv mindkét nyelv esetében megjelöli, hogy a gimnáziumi és szakközépiskolai ágazaton milyen követelmények támaszthatók a kísérleti osztályok tanulóival szemben, s hogy ezek a követelmények mennyiben térnek el a normál gimnáziumi és szakközépiskolai osztályok tantervi követelményeitől.

Minthogy az idegen nyelvek számára nem volt lehetséges a gimnáziumi órakeret biztosítása, heti két órás szabadválasztású, a kötelező óraterven felüli keret áll a tanulók rendelkezésére, amellyel az I.-II. osztályban, az újabban beindított évfolyamok esetében elsősorban az I. osztályban rendelkezhetnek a tanulók. Ez az órakeret a szabad sáv elnevezést kapta, melyet kezdettől az idegen nyelvek óráihoz javasoltunk kapcsolni.

A szabad sáv gyakorlatáról még szólunk. Egyelőre annyit jegyzünk meg, hogy az újabban beindított évfolyamok esetében az iskolák kérésére elsősorban az I. évfolyamon javasoltuk a szabad sáv óraszámának az idegen nyelv óráihoz való kapcsolását. II. évfolyamon már - a tanulók megismerve anyanyelvi és idegen nyelvi képességeiket - szabadon dönthetnek arról, hogy a szabad sáv óraszámát idegen nyelvre vagy más tantárgyra használják fel.

A kísérleti koncepciónak a nyelvi képzésben megvalósuló szerepét akkor érthetjük meg igazán, ha megvizsgáljuk a jelenleg érvényben lévő gimnáziumi óratervet, és összehasonlítjuk azt a kísérletben megvalósuló idegen nyelvi képzés óratervével. A normál gimnáziumi képzés a következő óraterffel dolgozik jelenleg:

	I. osztály 10 napos ciklus	évi óra- szám	II. osztály 10 napos ciklus	évi óra- szám.
orosz	7	126	5	90
2. idegen nyelv	5-5	99	5	90

/Megjegyezzük, hogy a normál szakközépiskolai képzésben csak egy idegen nyelvet tanítanak, heti két órában./

Ha a két idegen nyelv évi óraszámát összehasonlítjuk a normál gimnáziumi és a kísérleti képzésben, akkor a következő képet kapjuk:

	I. osztály kísérleti gimn. oszt.		II. osztály kísérleti gimn. oszt.	
orosz nyelv	126	72	90	72
2. idegen nyelv	99	72	90	72

Ha az I-II. osztályt egységnek, integrált szakasznak tekintjük, amelyben tehát valamennyi gimnáziumi és szakközépiskolai osztályba járó tanuló részesül, a következőképpen alakul a helyzet:

	I. osztály	II. osztály	I.+II. osztály	Hiány a normál gimn. óraszámhoz képest
	évi óraszám			
orosz	72	72	144	-72
2. idegen nyelv	72	72	144	-45

A normál gimnáziumi óratervekkel való összehasonlitásban tehát kiderül, hogy a kísérleti osztályok tanulói első idegen nyelvből /oroszból/ 72 órával, második idegen nyelvből /angolból/ 45 órával kapnak kevesebbet az első két évben, mint a normál gimnáziumi osztályok tanulói. A heti 2 órás szabad sáv felhasználása azonban a következőképpen alakítja a helyzetet:

	I. osztály	II. osztály	I.+II. osztály	Szabad sáv biztosított Hiány keret I.+II. osztályban	
	évi óraszám				
orosz	72	72	144	-72	72
2. idegen nyelv	72	72	144	-45	72
	Összesen:			-117	144

Amennyiben tehát az iskolák I. és II. osztályban a szabad sáv heti két óráját az idegen nyelv óráihoz kapcsolják, akkor 27 órával többet kapnak összesítésben a két idegen nyelvből az integrált első szakaszban, vagyis I.-II. osztályban.

Az első idegen nyelv esetében lehetőség kínálkozik arra, hogy a tanulók I-II.évfolyamon a gimnáziumi tankönyvből tanuljanak, a kísérleti tanterv követelményeinek megfelelően. /Az I.-II. osztály tanterve a gimnázium azonos osztályainak tantervén alapszik. Eltér azonban attól a szókincs mennyiségében, bizonyos mértékig a feldolgozandó tematikában és követel-

ményekben. III.-IV. osztályban a szakközépiskolai ágazaton a szókinccs egyenlő a szakközépiskolák III.-IV. osztályos tantervében előírt szókinccsel. A tematika a szakközépiskolai tematikához áll közelebb. A gimnáziumi ágazat III.-IV. osztályos anyaga gyakorlatilag megegyezik az 1979-ben belépő gimnáziumi tanterv III.-IV. osztályos anyagával./

A második idegen nyelv /kísérletünkben az angol/ esetében azonban - a korábbiakban jelzett kialakult gyakorlat hiánya mellett - problémát okoz még az is, hogy egyelőre nincs lehetőség arra, hogy a jelenleg érvényben lévő gimnáziumi tankönyveket új típusú tankönyvekkel helyettesítsük. Az I.-II. osztályban, az egységes szakaszban természetesen a gimnáziumi tankönyvet kell tanulniuk a kísérleti osztály tanulóinak, a tantervi követelmények csak annyiban térnek el a normál gimnázium tantervétől, mint az első idegen nyelv esetében.

c/ A tankönyvek sajátosságai, újdonsága

A kísérleti tantervnek a normál gimnáziumi és szakközépiskolai tantervtől való eltérése mellett szólnunk kell a gimnáziumba is csak nemrégiben bevezetésre került új tankönyvekről, hiszen ezek feldolgozása, megfelelő szintű elsajátíttatása országos gondot jelent. Kísérletünkben ez elsősorban az I.-II. évfolyam integrált szakaszát érinti, amennyiben a tanulók ekkor mindkét idegen nyelvet a jelenleg érvényben lévő gimnáziumi tankönyvből tanulják. Mint arról a továbbiakban még szó lesz, a tankönyvek pozitív irányú elmozdulást jelentenek a korábbi évek idegen nyelvi tankönyveihez képest, amennyiben az élő nyelvre, mindennapi szituációkra építenek és erősen munkáltató jellegűek. Az I.-II. osztályos tankönyvek - főleg a második idegen nyelv esetében - törekednek a nyelv alapfoku grammatikájának áttekintésére, s ennek alapszintű, továbbépíthető elsajátíttatására. Mindez azonban a heti 2 óránál magasabb óraszámot, s lehetőleg kisebb tanulósoportokat feltételez. A rendkívül beszédcentrikus tankönyv leckéi /egységei/ alkotó pedagógusi munkát kívánnak a tantervi célok, többek között a grammatikai alapok elsajátítása érdekében. A szisztematikus grammatikai anyag hiánya, illetve annak a tankönyvből csak indirekt módon való szerepeltetése a beszédcentrikusság, a mikrodialógusok elsődleges szerepe mellett kísérletünkben

kétélű lehet. A kísérleti osztályok tanulói közül nem kevesen vannak olyan tanulók, akik az V. technikusképző évfolyamon kívánának továbbtanulni, azaz műszaki középkaderekké válni. Számukra - és a felsőoktatási intézményekben továbbtanulni szándékozók számára - a beszédkézség és beszédértés fejlesztése mellett a fordítás képességeinek kialakítása is cél kell legyen. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha viszonylag biztos, alapos grammatikai ismerettel és annak produktív használatával rendelkeznek a tanulók a II. osztály végére. Hangsúlyozzuk, hogy a probléma országos, hiszen a módszertanilag legmagasabb szintet /mikrodialógusok/ követelő tankönyvek kellő szintű elsajátítása csak a jobb képességű tanulók esetében és alkotó pedagógusi munkával lehet eredményes. Számolnunk kell továbbá első idegen nyelvből a tanulók általános iskolai hiányaival, a felzárkóztatás gondjaival, valamint mindkét nyelv esetében a tanulók anyanyelvi műveltségének hiányosságaiával is.

A kérdést nehezíti az a tény, hogy a második idegen nyelv tanulását a tanuló a II. osztály befejezése után abbahagyhatja. E mellett II. osztályban a korábban említett módon szabadon használható fel a szabad sáv biztosított órákeret idegen nyelvre vagy más egyéb tantárgyra. Az I.-II. osztályos tankönyvek megfelelő szintű elsajátítása, a második idegen nyelv III.-IV. osztályban való eredményes továbbfolytatása azonban lényegében csak akkor képzelhető el, ha az iskolák a szabad sáv heti két óráját mind az első, mind a második osztályban a nyelvi órákhoz kapcsolják. Megfelelő szervezéssel /melyről két budapesti szakközépiskola tanubizonyosságot tett/ az első két év eredményes nyelvi képzése megvalósítható a szisztematikus grammatikai anyag pótlásával illetve a fordítási képesség alapjainak a II. osztály végére történő kialakításával.

A III.-IV. osztályos tankönyvek mennyiségi és minőségi szempontból is komolyabb követelmények elé állítják a tanulókat, mint az első két évben. Igen erősen jelentkezik ez második idegen nyelvből, hiszen itt csak a jelenleg érvényben lévő gimnáziumi tankönyvből tanulhatnak azok a tanulók is, akik tanulmányaikat a szakközépiskolai ágazaton folytatják tovább. Csak első idegen nyelvből /oroszról/ van lehetőség arra, hogy a szakközépiskolai ágazaton továbbtanulók III.-IV. osztályban a szakközépiskolai tankönyvből tanuljanak. A második idegen

nyelv III.-IV. osztályos tankönyve még a kísérleti tanterv seremtette könnyítések /tananyagcsökkentés illetve a gimnáziumi törzsanyagra való koncentráció/ mellett is nehezen elvégezhető, progresszív haladást igénylő, lexikájában és grammatikájában egyaránt nehéz tankönyv a normál gimnáziumi osztály tanulói számára is. A kísérleti tanterv természetesen módot ad a tananyagcsökkentésre, valamint arra, hogy V. évfolyamon a IV. évfolyam számára előírt tantervi anyagot ismételhessék át, és mélyítsék el a tanulók.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy kísérleti képzésünkben és a jövő középiskolai képzésében olyan idegen nyelvi tankönyvekre van szükség, amelyek I.-II. évben alapozó nyelvismeretet biztosítanak, olyan biztos nyelvismereti alapokat alakítanak ki, amelyek továbbpithetők, s amely tankönyvet az V. évfolyamon szakmanként differenciált tartalommal és nehézségi fokkal kialakított szöveggyűjtemény egészíthet ki.

2. Mérések és méréseredmények

Egyéb, kísérletünkkel foglalkozó publikációinkban többször hangsúlyoztuk a kísérleti osztályok tanulmányi eredmény-mérésének fontosságát. A II. osztály végén a két idegen nyelvből is írásbeli tudásszintmérést végeztünk /és végzünk/, két tanév tantervi anyagának leglényegesebb pontjaira koncentrációval, feladatlapos módszerrel, egy-egy nyelv esetében 60 percen belül. A feladatlapok A és B változatban készültek el, a standardizált feladatlapok követelményeinek megfelelően.

A feladatlapok természetesen csak olyan tantervi anyagot tartalmazhattak, amely az érvényben lévő gimnáziumi és szakközépiskolai tantervben is szerepel. Lényeges volt ez azért is, mert felmérésünkben a kontroll osztályok mindkét nyelv esetében normál gimnáziumi és szakközépiskolai osztályok voltak, a második idegen nyelv esetében csak budapesti gimnáziumi osztályok szolgálhattak kontrollként. Ugy éreztük, hogy a kísérleti osztályok tanulmányi bevalásának megállapítása mérvadóbb a gimnáziumi eredményekkel történő összehasonlítással. A tanulmányi eredménymérés folyamán különös figyelmet szenteltünk a szakközépiskolákban újdonságként szereplő második idegen nyelv mérési eredményeinek.

Tanulságos lehet összevetni az első és második kísérleti évfolyam mérési eredményeit első és második idegen nyelvből:

1980/81-es tanév

OROSZ	A változat	B változat	A+B változat teljesítményeinek átlaga
kísérleti osztály	2,81	2,59	2,70
kontroll osztály	2,95	2,68	2,81
ANGOL			
kísérleti osztály	2,72	3,01	2,86
kontroll osztály	3,75	3,86	3,60

Megjegyezzük, hogy a kísérleti osztályok tanulói a feladatla-
pos tudásszintmérésen csak az idegen nyelvek /és főleg a má-
sodik idegen nyelv/ viszonylatában bizonyultak gyengébbeknek
a kontroll osztályok tanulóinak teljesítményénél. Ennek oka-
it nagyrészt az első részben leírt problémákkal magyarázhat-
juk, illetve olyan tényezőkkel, melyeket később fejtünk ki.

A következő év II. évfolyamának eredménye - második ide-
gen nyelvből - már lényegesen javult:

1981/82-es tanév /némiileg módosított feladatlapokkal/:

OROSZ	A változat	B változat	A+B változat teljesítményeinek átlaga
kísérleti osztály	3,12	2,92	3,02
kontroll osztály	3,10	3,00	3,05
ANGOL			
kísérleti osztály	3,12	3,19	3,15
kontroll osztály	3,31	3,58	3,44

Bár az idei év eredményei még nincsenek birtokunkban, szembe-
tűnő, hogy a kísérleti osztályok tanulói második idegen
nyelvből javulást mutatnak /a kezdeti 0,74 különbség a követ-
kező évre 0,29-re csökkent/. Különösen figyelemre méltó ez a
tény akkor, ha a pusztán adatok mögé tekintünk, s figyelembe
vesszük azt, hogy éppen azokban az iskolákban javult második
idegen nyelvből a teljesítmény, ahol kezdetben a leggyengébb

eredmények születtek.

Az első kísérleti évfolyam méréseredményeinek feldolgozása után természetesen látogatásokkal és kérdőíves módszerrel is igyekeztünk felderíteni a közismereti tantárgyrendszerhez képest gyengébb nyelvi eredmények okait. A nyelvi képzéssel kapcsolatos országos gondok a kísérletben is több területen mutatkoznak. Gondot okoz annak összeegyeztetése, hogy a teszt írásbeliséget, vagyis kulcsfontosságú grammatikai feladatok megoldását követeli, a tankönyv viszont erősen beszédcentrikus, s csak produktív szaktanári kiegészítéssel remélhető a produktív grammatikai gyakorlatok eredményes elvégzése. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy a 9 iskola közül 3 esetében az első kísérleti évben csak óraadókkal tudták megoldani a szaktanári ellátottságot. /Jelenleg egyetlen iskolában működik csak óraadó./ Jóllehet a tanulmányi eredményekben illetve a tudásszintmérés eredményeiben nem tükröződik szembe-tűnően az, hogy az iskolákban milyen mértékben tudatosult a második idegen nyelv tanulásának fontossága, az egyes iskolák teszteredményei, személyes látogatásaink, az iskolák vezetőségének és szaktanárainak nyilatkozatai, valamint a tanulók III.-IV. osztályos szabad nyelvválasztása a javuló tendenciát igazolják.

3. A tanári kérdőíves felmérés eredményei

1982 végén tanszékünk rövid kérdőívet állított össze a kísérleti iskolák nyelvszakos tanárai számára, mely a kísérletben szereplő nyelvi képzés legfőbb gondjairól illetve részleteiről kívánt tájékozódni.

A szaktanári beszámolók alapján történő vizsgálatunkat illetve az azok alapján levonható következtetéseket a kísérletnek ebben a szakaszában, amikor csekély mértékű a mozgás a két iskolatípus között, két csoportra kell osztanunk. Foglalkoznunk kell tehát a szakközépiskolák, és - hozzájuk viszonyítva - a gimnáziumok nyelvi képzésének kérdéseivel, külön az első és külön a második idegen nyelv esetében.

Általános tapasztalat, hogy I.-II. osztályban már csoportbontásban tanulják a tanulók az első idegen nyelvet /14-20 fős tanulócsoportokban/, mindkét nyelv esetében. Kivételt egyedül a szegedi szakközépiskola jelent, ahol a cso-

portbontás egyik nyelvből sem valósul meg. /A tanulócsoporthok nagysága itt kedvezőtlen, 26-37 fős osztályokkal./ A szaktanárok természetesen alapvetőnek ítélik a teljes csoportbontást mindkét idegen nyelvből, hiszen nagylétszámú csoportoknál a kísérleti tanterv követelményei nehézségekkel teljesíthetők.

Érdekes módon alakul a helyzet a már korábban említett szabad sáv heti két órájának I.-II. osztályban való felhasználásában. Első idegen nyelvből a gimnáziumok az ötnapos tanítási hétben az egynapos műhelygyakorlatok miatt látnak nehézséget a szabad órakeret hasznosításában. A szakközépiskolákban különböző módokon élnek a szabad sáv nyújtotta lehetőségekkel. Általában I. osztályban élnek teljes mértékkel e lehetőséggel, többnyire délutáni foglalkozások keretében. Két budapesti szakközépiskola teljes osztálylétszámmal, I. és II. osztályban egyaránt a második idegen nyelv heti óraszámának növelésére fordítja ezt az órakeretet, a többi iskola megosztva hasznosítja a két idegen nyelv között. Minden iskolában problémát jelent az orosz nyelv általános iskolai hiányosságainak pótlása illetve a felzárkóztatás.

Nehézséget jelent az a tény, hogy a második idegen nyelv tanulását a tanulók II. osztály után abbahagyhatják, s ez II. osztályos nyelvi tanulmányaikra nincs motiváló hatással.

A szaktanároknak a jelenleg érvényben lévő tankönyvekre vonatkozó véleménye alátámasztja azt, amit a tankönyvekkel kapcsolatban az első részben leírtunk. Mindkét idegen nyelv tantervi anyagának megfelelő színvonalu elsajátítása legalább heti 4 órát igényel. Ez a kérdés természetesen erősen kötődik az I.-II. osztályos szabad sáv órakeretének felhasználásához, hiszen ahol a szabad sáv lehetőségével II. osztályban is élni tudnak a nyelvi képzésben /ez összességében az iskolák 50-60 százaléka/, ott kisebb problémát jelent a tantervi követelmények teljesítése. Az I.-II. osztályos tantervi anyaggal a szakközépiskolák is megbirkóztak második idegen nyelvből is. Problémát inkább a III.-IV. évfolyam tantervi követelménye jelent. A szakközépiskolai ágazaton tanulók ekkor már intenzívebb és differenciáltabb szakmai képzésben részesülnek, s tanulmányi megterhelés miatt - érdeklődésük ellenére, a nyelvi anyag nehézsége miatt - sokan döntenek úgy, hogy nem folytatják a második idegen nyelv tanulását.

Bár a második idegen nyelv iránt nagyobb az érdeklődés, ez nem mindig tükröződik a nyelv III.-IV. osztályban való szabad választású továbbfolytatásában. A jelenlegi IV. évfolyamok esetében a következő a helyzet:

	III.-IV. osztályban tovább folytatja a 2. idegen nyelvet
<u>Gimnáziumok</u>	
Radnóti	100 %
Tiszaparti	80 %
Herman	3 órás fakultáción: 10 % 5 órás fakultáción: 6-7 %
<u>Szakközépiskolák</u>	
Kolos	100 %
Petrik	100 %
Egressy	30-40 %
Déri	5-10 %
Zalka	15-20 %
Táncsics /gimn. és szakközépiskola/	80 %

A 2. idegen nyelv továbbfolytatását sajnos nem minden esetben indokolják a tanulók egyértelműen jó tanulmányi eredményei az illető idegen nyelvből. A jelenlegi IV. évfolyamok esetében a kép rendkívül színes, a tanulmányi átlageredmények az elmúlt tanévben a következőképpen alakultak:

	gimnáziumok	szakközépiskolák
orosz	3,00-4,10 között	2,9-3,68 között
2. idegen nyelv	3,3 -3,71 között	2,0-3,95 között

Mint látható, a tanulmányi eredmények szórása a szakközépiskolában igen nagymértékű, melynek okait az eddig leírt tényezőkben látjuk.

A táblázatról az is leolvasható, hogy a második idegen nyelv tanulásának továbbfolytatása III.-IV. osztályban szin-

te minden esetben, de nagy mértékben az iskolák vezetősége, illetve szaktanárai erőesztéseinek függvénye. Az a lehetőség, hogy a tanuló a második idegen nyelvet a II. osztály sikeres befejezése után abbahagyhatja, s "felszabaduló" energiáit a szakmai tantárgyak intenzívebb tanulására fordíthatja, erősen hatással van a III.-IV. osztályos idegen nyelvtanulásra. Egyelőre csak két budapesti szakközépiskolában tudatosult egyértelműen két idegen nyelv tanulásának fontossága. A továbbfolytatás természetesen szoros összefüggésben áll a szabad sáv I.-II. osztályban való felhasználásával, valamint azzal, hogy az első két évben csoportbontásban tanulták-e a tanulók a nyelvet vagy sem. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy ott, ahol a tanulók teljes létszámban folytatják III.-IV. osztályban a második idegen nyelv tanulását, a szabad sáv "szabad" jellege csak megszorításokkal érvényesül. Az iskolák vezetősége és szaktanárai itt szinte kötelezően választhatóvá tették a második idegen nyelv tanulását. Minden kísérleti iskola esetében elmondható azonban, hogy törekednek annak tudatosítására, hogy a nyelvi képzés szervezésének része nem csupán az általános, de a szakmai képzésnek is. Az említett két budapesti szakközépiskolában egyértelműen a második idegen nyelv kapta meg a szabad sáv valamennyi óráját I.-II. osztályban egyaránt, s talán azt sem haszontalan megjegyezni, hogy éppen ezek az iskolák értek el leggyengébb eredményeket második idegen nyelvből a kísérlet beindításának időszakában.

4. Következtetések

Ugy érezzük, hogy az első kísérleti évfolyam érettségi vizsgája előtt általános érvényű következtetéseket még nem vonhatunk le. Annyi azonban bizonyos, hogy a jövő új típusú középiskolai képzésében nagy figyelmet kell fordítanunk az idegen nyelvek oktatására. Távolatilag olyan tankönyvet kell tervezni, mely a jelenlegi I.-II. osztályos tankönyvnél biztosabb nyelvi alapokat ad, illetve III.-IV. osztályban szöveganyagában és grammatikájában könnyebb a jelenlegi gimnáziumi tankönyvekénél, mivel ez utóbbiak erősen gimnáziumközpontuak, több szempontból továbbtanulásra, sőt /tematikájukat tekintve/ nyelvi irányu továbbtanulásra készítene fel.

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy ez a típusú képzés is küzd az első és a második idegen nyelv közötti "ellentmondással", vagyis a második idegen nyelv iránti jóval nagyobb érdeklődéssel. /Egyes iskolák ezért orosz-ból TIF szervezésű alapfoku nyelvvizsga előkészítő tanfolyamokat szerveznek iskolán belül./ Jóllehet a második idegen nyelv a szakközépiskolai ágazaton tanulók tanulmányi eredményeiben egyelőre nem kifejezetten nyilvánul meg, az adatok mélyén rejlő okok ellentmondásosak, amint az az egyik szakközépiskola szaktanárának véleményéből is kitűnik: "Megítélésünk szerint a tanulók többsége képes lenne arra, hogy két idegen nyelvet elsajátítson, ha a tankönyvek és az óraszám ezt lehetővé tennék, és ha az első idegen nyelv /az orosz/ tanulásában elért kudarcuk nem vennék el kedvüket a nyelvtanulástól általában. De ehhez már az általános iskolában alapvető változtatásokra lenne szükség. Mindanevellett ahhoz, hogy a tanulók képesek legyenek a szakirodalom megértésére, illetve olvasására, szükségesnek tartjuk, hogy legalább három éven keresztül kötelező legyen az angol nyelv tanulása."

Ugy tűnik tehát, hogy csak a jók és a legjobbak körében tudatosítható a második idegen nyelv tanulásának fontossága, mivel számukra a nyelvtanulás nem jelent akkora megterhelést, mint gyengébb képességű társaik számára. Nem szabad azonban lemondanunk arról, hogy a gyenge és közepes képességűeket is meggyőzzük a nyelvtanulás fontosságáról, és alapfoku, továbbépíthető nyelvtudást biztosítunk számukra is. Fontos továbbá, hogy nyelvi képzésüket a nyelvi-kommunikációs nevelés szerves részének tekintsük, s az anyanyelvi tankönyvek biztosította lehetőségeket a nyelvtanulás segítésére felhasználjuk. /Szerencsés módon a kísérleti szakközépiskolák igen nagy százalékban magyar-idegen nyelv szakos szaktanárok működnek./

Megfontolandó Szépe György e kérdéssel kapcsolatos, jóllehet általánosabb érvényű megállapítása, mely a kísérletünkben folyó nyelvi képzési koncepciónk alakítása szempontjából is figyelemre méltó lehet. "Akármikor is kezdődik az iskola keretében az idegen nyelv tanítása, előnytelen annak monoton elosztása /pl. heti 3 órában, mert ennél csekélyebb óraszám-mal elkezdni is alig érdemes/. Az egyéni nyelvtanulásban is

megfigyelhetők körülbelül a következő szakaszok: tájékozódás, ismerkedés, felfogás, áttörés, fenntartás, újraélesztés.

Valószínűleg ilyesféle ritmust kellene követni az iskolában és a tanfolyamokon is. Ez azt jelenti, hogy körülbelül a második évben sokkal több óra kell, mint az elsőben; majd pedig a harmadik év után radikálisan lehet csökkenteni az óraszámot. Eddig még nem sikerült igazolni a szokásos monoton óraelosztást, legfőljebb tantervi szokásokkal."

Javaslatára némileg megegyezik a kísérleti koncepcióval, ugyanis Szépe György is a 10. osztály után vizsgaszzerű lezárást javasol, melyet "fordítás, szakmai elmélyítés követne."

/Szépe Gy, 56.o./

Irodalom

ÁGOSTON György /szerk/: A távlati iskolarendszerrel kapcsolatos szakközépiskolai gimnáziumi kísérlet nevelési és oktatási terve.

Kísérleti tanterv. JATE Pedagógiai Tanszék,
Szeged, 1979.

SZÉPE György: A nyelvi és kommunikációs nevelés fejlesztése.

/in: Műveltségkép az ezredfordulón. Kossuth Kiadó,
Bp., 1980./

Eva Laszlavik

Die Lage des Fremdsprachenunterrichtes in der experimentellen Mittelschulbildung neueren Type

Die Studie gibt einen Überblick über den Unterricht der ersten und der zweiten Fremdsprache im Mittelschulexperiment, das in der ersten Phase eine einheitliche /integrierte/, in der zweiten Phase eine differenzierte Bildung gewährt. Das Experiment läuft unter der Leitung des Lehrstuhles für Pädagogik der József-Attila-Universität. Der kurze Überblick betont die Wichtigkeit der Aneignung der Grundlagen von zwei Fremdsprachen in der zukünftigen Mittelschule neueren Typs sowie die Bedeutung für die Unterrichtspolitik dessen, dass den mittleren technischen Kadern im Rahmen des experimentellen Lehrplanes die Möglichkeit zum Lernen auch einer zweiten Fremdsprache gegeben wird. Diese Tatsache gilt als etwas Neues in der Berufsmittelschule. Der Vergleich des experimentellen Lehrplanes mit den Lehrplänen der üblichen Gymnasien und Berufsmittelschulen sowie die Lehrbücher bilden die Grundlage zur Untersuchung des Fremdsprachenunterrichtes im Experiment durch diese Studie. Es werden die bisherigen standardisierten Testergebnisse /vom Ende der 2. Klasse/ im Vergleich zu den Kontrollklassen des "normalen" Gymnasiums kurz erörtert; es werden ferner die Ursachen für die schwächeren Ergebnisse des Fremdsprachenunterrichtes im Vergleich zu den allgemeinen Lehrfächern analysiert. Bei der Erschliessung der Ursachen wird auf die Schlussfolgerungen hingewiesen, zu denen man auf Grund des für die Fachlehrer zusammengestellten Fragebogens kommen kann, und daraus resultierend auf die Einzelheiten des Sprachunterrichtes: auf die organisatorischen Rahmen des Unterrichtes, auf die Gestaltung der Verwendung der freien Zeitspanne in den einzelnen Schulen ferner im Zusammenhang damit auf die Ergebnisse der Aneignung der fakultativen zweiten Fremdsprache in der 3. und 4. Klasse. Ziel den Überblickes ist die Betonung dessen, dass die sich im Experiment realisierende sprachliche Bildung einen Teil der vom

Gymnasium vermittelten allgemeinen Bildung, der sprachlich -
kommunikativen Bildung darstellt, andererseits ist er ein
Mittel dafür, die Offenheit der ersten beiden Lehrgänge der
Mittelschulbildung neuen Typus /zu den Abzweigungen des
Gymnasiums und der Berufsmittelschulen/ auch in sprachlicher
Hinsicht zu begründen.